

Gabriela Czapiewska

Akademia Pomorska
Słupsk

**MOŻLIWOŚCI ROZWOJOWE ROLNICTWA
W RAMACH REALIZACJI PROGRAMU
WSPÓLNEJ POLITYKI ROLNEJ
NA OBSZARACH WIEJSKICH POWIATU BYTOWSKIEGO**

**DEVELOPMENT OF AGRICULTURE
IN THE IMPLEMENTATION OF THE COMMON
AGRICULTURAL POLICY IN RURAL AREAS
OF BYTÓW DISTRICT**

Zarys treści: Artykuł prezentuje wielkość, poziom i strukturę dopłat środków unijnych z tytułu realizacji Wspólnej Polityki Rolnej na przykładzie powiatu bytowskiego. Wskazane są główne przyczyny zróżnicowania przestrzennego płatności bezpośrednich oraz płatności na rozwój obszarów wiejskich w gospodarstwach.

Słowa kluczowe: obszary wiejskie, Wspólna Polityka Rolna (WPR), rozwój obszarów wiejskich, dopłaty bezpośrednie

Key words: rural areas, Common Agricultural Policy (CAP), development of rural areas, direct payments

Wstęp

Przystąpienie Polski do Unii Europejskiej w 2004 roku stworzyło nowe możliwości rozwojowe polskiej gospodarki, w tym zwłaszcza rolnictwa¹. Reforma Wspólnej Polityki Rolnej (WPR), przeprowadzona w czerwcu 2003 roku, poszerzyła politykę rozwoju obszarów wiejskich, nadając im jednocześnie większego znaczenia. Realizacja programu WPR, wyrażająca się m.in. wprowadzeniem dopłat bezpośrednich, wspieraniem produkcji gospodarstw niskotowarowych, dostosowaniem gospo-

---

¹ Przed wstąpieniem do Unii Europejskiej Polska korzystała już ze środków przedakcesyjnych (np. programów PHARE, SAPARD, ISPA), ale ich skala i organizacja wydatkowania różniły się od tych, które nastąpiły po akcesji (Zawalińska 2008).

darstw do standardów unijnych, regulacją rynku rolnego, wpłynęła zarówno na zmiany kierunków produkcji rolniczej, jak i szeroko rozumiane funkcjonowanie obszarów wiejskich (Golik 2006, Marcysiak 2009, Sobków 2004). W istotny sposób zmieniły się także czynniki kształtujące dochody rolników – obok tradycyjnych, jak np. fizyczne rozmiary produkcji, ponoszone nakłady, relacje cen rolnych – pojawiły się płatności z tytułu uczestnictwa w różnych programach (rolnośrodowiskowych, restrukturyzacyjnych, modernizacyjnych), których znaczenie w dochodach rolników wyraźnie wzrosło (Zegar 2008).

Powyzsza sytuacja dotyczy także obszarów wiejskich powiatu bytowskiego, których funkcja rolnicza odgrywa istotną rolę w gospodarce regionu. Na badanym terenie dominują gospodarstwa rolne o powierzchni poniżej 2 ha (29,6%). Największy odsetek gospodarstw w tej grupie wielkościowej charakteryzuje gminy: Miastko (41%), Tuchomie (40%), Trzebielino (34%) i Bytów (32%). Gospodarstwa największe obszarowo (100 ha i więcej) stanowią zaledwie 1% ich ogółu (tab. 1). Ponad

Tabela 1

Struktura ilościowa indywidualnych gospodarstw rolnych na terenie powiatu bytowskiego w 2007 roku

Table 1

Quantitative structure of individual farms in the Bytów district in 2007

Gmina	Liczba gospodarstw ogółem	Wielkość gospodarstw (w ha)							
		1-2	2-5	5-10	10-15	15-25	25-50	50-100	100 i więcej
Borzytuchom	477	129	128	95	30	38	36	18	3
Bytów	1353	432	353	251	74	92	72	70	9
Czarna Dąbrówka	914	260	189	173	92	109	67	7	17
Kołczygłowy	490	129	123	70	51	87	18	4	8
Lipnica	826	87	80	134	120	164	182	50	9
Miastko	1370	556	300	194	82	105	91	30	12
Parchowo	675	160	166	131	45	66	88	16	3
Studzienice	463	118	104	76	47	59	51	7	1
Trzebielino	336	113	80	47	16	26	45	4	5
Tuchomie	613	246	69	75	51	73	81	11	7
Powiat ogółem	7517	2230	1592	1246	608	819	731	217	74

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych statystycznych z Wydziału Geodezji i Gospodarki Nieruchomościami Starostwa Powiatowego w Bytowie oraz Ośrodka Doradztwa Rolniczego w Bytowie

97% gruntów ornych należy do IV, V i VI klasy bonitacyjnej, stanowiąc odpowiednio 27,7%, 31,7% i 39,3%. Jedynie 3 ha powierzchni zajmują grunty I klasy. Najślabsze gleby występują w południowo-wschodniej części powiatu, tj. w gminach Parchowo, Studzienice i Lipnica. Na obszarze powiatu bytowskiego użytki rolne zajmują 80 293 ha, z czego 79,6% przypada na grunty orne (63 944 ha). Dodać należy, iż 14 318 ha, tj. 17,8%, stanowią grunty ugorowane (Czapiewska 2010).

Zakres czasowy opracowania dotyczy płatności pochodzących z Europejskiego Funduszu Rolniczego Gwarancji (EFRG) i Europejskiego Funduszu Rolnego na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich (EFRROW) w 2008 roku, przekazanych beneficjentom Wspólnej Polityki Rolnej przez Agencję Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa (ARiMR), a publikowanych na stronie Ministerstwa Rolnictwa i Rozwoju Wsi².

Celem pracy była analiza wyżej wymienionych płatności pod względem ich wielkości, poziomu oraz struktury, jak również próba określenia znaczenia płatności unijnych dla lokalnych gospodarstw. W analizie wzięto pod uwagę beneficjentów gospodarstw indywidualnych (3611) oraz spoza gospodarstw indywidualnych – osoby prawne, które stanowiły zaledwie 1,1% wszystkich beneficjentów (41). Wśród nich wymienić należy grupy producentów rolnych, gospodarstwa w formie spółek z ograniczoną odpowiedzialnością, parafie rzymskokatolickie czy koła łowieckie³.

Poziom absorpcji funduszy Wspólnej Polityki Rolnej

WPR to najlepiej rozwinięty i najbardziej kosztowny sektor polityki gospodarczej w Unii Europejskiej. W przeciwieństwie do pozostałych sektorów gospodarki, które funkcjonują na zasadach rynkowych, rolnictwo jest szczególnie wspierane i chronione.

Do najważniejszych celów WPR należą:

- zwiększenie wydajności produkcji rolnej w wyniku postępu technicznego,
- zapewnienie racjonalnego rozwoju produkcji rolnej oraz pełnego wykorzystania czynników produkcji, zwłaszcza siły roboczej,
- zapewnienie odpowiedniego poziomu życia ludności rolniczej, przede wszystkim przez podniesienie indywidualnego dochodu osób zatrudnionych w rolnictwie,
- stabilizacja rynków rolnych,
- zapewnienie ciągłości dostaw żywności,
- zapewnienie odpowiednich cen konsumentom (Brzezik i in. 1997).

Finansowanie WPR pochodzi z dwóch europejskich funduszy rolniczych⁴: EFRG, służącego finansowaniu instrumentów rynkowych i pozostałych działań na rzecz rolnictwa, oraz EFRROW – wspierającego programy rozwoju wsi. Pierwszy

² Wykaz beneficjentów Wspólnej Polityki Rolnej – [http:// www.beneficjenciwpr.minrol.gov.pl](http://www.beneficjenciwpr.minrol.gov.pl) (dostęp z dnia 20.04.2010 roku).

³ Obecnie wykaz beneficjentów zawiera wyłącznie dane dotyczące osób prawnych, co wynika z wyroku Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej z dnia 9 listopada 2010 r. – Ochrona osób fizycznych w zakresie przetwarzania danych osobowych.

⁴ Zgodnie z rozporządzeniem Rady (WE) nr 1290/2005 z dnia 21 czerwca 2005 roku.

z nich służy finansowaniu m.in. wydatków związanych z płatnościami bezpośrednimi dla rolników, przewidzianymi w ramach WPR, interwencji w regulacji rynków rolnych, refundacji eksportowych, niektórych działań weterynaryjnych, a także promocji produktów rolnych, wprowadzaniu i utrzymaniu systemów informacyjnych rachunkowości rolniczej, systemu badań rolnych czy wydatków związanych z rybołówstwem. Dodać należy, iż łączna kwota wsparcia polskich gospodarstw rolnych płatnościami bezpośrednimi z EFRG w latach 2007-2013 wyniesie ponad 15,03 mld euro.

EFRROW natomiast wspiera zrównoważony rozwój obszarów wiejskich na terenie całej Wspólnoty, uzupełniając politykę wsparcia rynku i wsparcia dochodów w ramach WPR, politykę spójności i politykę rybołówstwa. Fundusz ten dotyczy finansowania Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2007-2013 (PROW), a jego łączny wkład wyniesie w Polsce ponad 13,2 mld euro. Dodać przy tym należy, iż gospodarstwa rolne były beneficjentami WPR w przypadku podjęcia się realizacji następujących działań: ułatwianie startu młodym rolnikom, renty strukturalne, korzystanie z usług doradczych przez rolników i posiadaczy lasów, modernizacja gospodarstw rolnych, zwiększanie wartości dodanej podstawowej produkcji rolnej i leśnej, uczestnictwo rolników w systemach jakości żywności, grupy producentów rolnych, wspieranie gospodarstw na obszarach górskich i innych obszarach o niekorzystnych warunkach gospodarowania (ONW), program rolnośrodowiskowy, zalesianie gruntów rolnych oraz zalesianie gruntów innych niż rolne, a także różnicowanie w kierunku działalności nierolniczej (*Program... 2007*).

Gospodarstwa rolne pozyskują zatem fundusze unijne z jednej strony z tytułu płatności obszarowych, mających charakter bierny, niezwiązany z konkretnymi zobowiązaniami modernizacyjnymi, a z drugiej wskutek realizacji wybranych działań PROW (Głębocki i in. 2010). Dodać należy, iż na terenie powiatu bytowskiego poziom absorpcji funduszy WPR, określony przez wielkość pozyskanych środków PROW i z tytułu płatności obszarowych, charakteryzuje się dość dużym zróżnicowaniem.

Płatności bezpośrednie beneficjentów indywidualnych gospodarstw rolnych i osób prawnych

Dopłaty bezpośrednie Unia Europejska wprowadziła w ramach WPR, aby rekompensować rolnikom obniżkę cen minimalnych i interwencyjnych na produkty rolne na unijnym rynku. Obecnie WPR obejmuje całość działań podejmowanych przez Wspólnotę w sektorze rolnictwa dla osiągnięcia określonych celów, takich jak: zwiększenie wydajności produkcji rolnej, zapewnienie odpowiedniego poziomu życia ludności wiejskiej, stabilizacja rynków, zapewnienie odpowiednich cen konsumentom, wreszcie zagwarantowanie bezpieczeństwa żywnościowego. W ramach WPR wyróżniamy 2 zasadnicze typy mechanizmów: strukturalne i rynkowe. Dopłaty bezpośrednie wpisują się w zakres mechanizmów strukturalnych. Polscy rolnicy zostali objęci uproszczonym systemem płatności bezpośrednich. Wsparcie finansowe udzielane jest rolnikom proporcjonalnie do powierzchni upraw.

Zgodnie z ustawą z 18 grudnia 2003 roku o płatnościach bezpośrednich do gruntów rolnych system płatności bezpośrednich składa się z dwóch elementów: Jednolitej Płatności Obszarowej (JPO) oraz Uzupełniających Płatności Obszarowych (UPO). JPO przysługuje do wszystkich użytków rolnych utrzymywanych w dobrej kulturze rolnej, zaś UPO stosowane jest do powierzchni upraw określonych roślin. Ponadto stosowane są również uzupełniające płatności do powierzchni upraw chmielu, do roślin przeznaczonych na paszę, uprawianych na trwałych użytkach zielonych, a także upraw roślin energetycznych, owoców miękkich, tytoniu, tzw. płatność cukrowa i inne.

Unijne dopłaty bezpośrednie, współfinansowane z krajowego budżetu (UPO), zapewniają konsumentom tańszą żywność i sprawiają, że polskie produkty rolno-spożywcze są cenowo konkurencyjne na rynkach zagranicznych. W Polsce co roku z dopłat bezpośrednich korzysta około 1,4 mln rolników. Dodać należy, iż płatności bezpośrednie są obecnie głównym elementem WPR.

Ryc. 1. Płatności bezpośrednie w gospodarstwach indywidualnych powiatu bytowskiego
 Fig. 1. Agricultural subsidies in individual farms of Bytów district

Źródło: opracowanie własne na podstawie wykazu beneficjentów WPR w 2008 roku
 (<http://www.beneficjenciwpr.minrol.gov.pl>)

Najważniejszą grupę beneficjentów środków unijnych w rolnictwie stanowią osoby fizyczne (rolnicy indywidualni). W powiecie bytowskim z tytułu płatności bezpośrednich otrzymali oni w 2008 roku ponad 17 mln zł, co wynosiło przeciętnie 4709 zł na gospodarstwo. Za podstawę analizy zróżnicowania przestrzennego poziomu absorpcji funduszy WPR przyjęto kwotę pozyskanych środków w przeliczeniu na jedno gospodarstwo. Najwięcej otrzymali przeciętnie beneficjenci w gminach Czarna Dąbrówka – 6,3 tys. zł i Kołczygłowy – 5,3 tys. zł, podczas gdy w gminie Studzienice zaledwie 3,5 tys. zł (ryc. 1). Znaczne różnice w poziomie płatności bezpośrednich w poszczególnych gminach w powiecie bytowskim wynikają przede wszystkim z wielkości gospodarstw rolnych, zróżnicowania warunków przyrodniczych dla produkcji rolniczej (zwłaszcza glebowych) oraz zróżnicowanej intensywności ich wykorzystania (sposobów użytkowania ziemi). Najwyższa łączna kwota na płatności bezpośrednie wydatkowana była w gminie Lipnica (ponad 3 mln zł), którą cechowała jednocześnie największa liczba beneficjentów (650), głównie gospodarstw indywidualnych (tab. 2). Osoby prawne stanowiły zaledwie 0,62% beneficjentów.

W 2008 roku stawka JPO wynosiła 339,31 zł na 1 ha użytków rolnych. Uwzględniając powyższy przelicznik, wykazać można średnią powierzchnię użytków rolnych przypadającą na gospodarstwo indywidualne. Na badanym terenie wynosiła ona blisko 13,9 ha. W gminie Czarna Dąbrówka średnia powierzchnia UR w gospodarstwie była najwyższa i wynosiła 18,6 ha, zaś w gminie Studzienice najniższa – 10,4 ha.

W ramach podmiotów mających osobowość prawną pod względem wielkości absorpcji funduszy unijnych najważniejszą formą własności są spółki. Stanowią one nową, powstałą po 1989 roku formę własnościową w rolnictwie polskim, z reguły ukształtowaną na bazie prywatyzowanych gruntów państwowych gospodarstw rolnych (Rudnicki 2005).

Na badanym terenie spośród podmiotów gospodarczych najwięcej środków pozyskało Gospodarstwo Rolne Ferma Suchorze (około 479 tys. zł), zlokalizowane na terenie gminy Trzebielino. Dodać przy tym należy, iż w gminie tej najwyższa była także kwota płatności przypadająca w tej grupie na 1 gospodarstwo i wynosiła 150,4 tys. zł. W pozyskiwaniu unijnych funduszy duży był również udział beneficjentów w gminach Bytów i Miastko, zarówno rolników indywidualnych (605 i 522), jak i osób prawnych (8 i 14). W grupie podmiotów korzystających z tego świadczenia na uwagę zasługuje także „Ekoprom” Sp. z o.o. (ponad 142 tys. zł) z Dąbrówki Bytowskiej w gminie Borzytuchom. W gminie Bytów koła łowieckie „Trop” i „Jeleń” pozyskały łącznie blisko 18 tys. zł.

Płatności na rozwój obszarów wiejskich

PROW to drugi co do wielkości po płatnościach bezpośrednich instrument wsparcia obszarów wiejskich i w największym stopniu zależy on od parametrów społecznych przestrzeni wiejskiej. PROW na lata 2007-2013 umożliwia kontynuację procesu modernizacji oraz rozwoju polskiej gospodarki żywnościowej i wsi, rozpo-

czętego w minionych latach. Zgodnie z intencją Unii Europejskiej jest to program, który uzupełnia WPR i jest finansowany przez EFRROW. W ramach PROW 2007-2013 realizowanych jest wiele działań, które koncentrują się wokół trzech osi priorytetowych: 1) Poprawa konkurencyjności rolnictwa i leśnictwa poprzez wspieranie restrukturyzacji, rozwoju i innowacji; 2) Poprawa środowiska naturalnego i obszarów wiejskich poprzez wspieranie gospodarowania gruntami; 3) Poprawa jakości życia na obszarach wiejskich i różnicowanie działalności gospodarczej. Dodatkowo wśród priorytetów rozwoju obszarów wiejskich uwzględniono oś IV – Leader, której celem jest włączenie społeczności lokalnej w proces planowania i zarządzania przekształceniami obszarów wiejskich. Jest to kontynuacja kierunków wyznaczonych w okresie 2000-2006 do realizacji PROW, jednak z nowym podejściem do tej problematyki. Przyjęto koncepcję wielofunkcyjnego rozwoju obszarów wiejskich, która podkreśla konieczność harmonizacji ekonomicznych, społecznych i ekologicznych

Ryc. 2. Płatności na rozwój obszarów wiejskich w gospodarstwach indywidualnych powiatu bytowskiego

Fig. 2. Payment for rural areas development in individual farms of Bytów district

Źródło: jak pod ryc. 1

Tabela 2
 Płatności bezpośrednie oraz płatności na rozwój obszarów wiejskich beneficjentów Wspólnej Polityki Rolnej na terenie powiatu bytowskiego
 Table 2
 Direct payments and rural development (including) the beneficiaries of the Common Agricultural Policy in district Bytów

Gminy	Liczba beneficjentów	Płatności bezpośrednie (PLN)		Płatności na rozwój obszarów wiejskich (PLN)		Płatności bezpośrednie oraz na rozwój obszarów wiejskich (łącznie; PLN)	
		łącznie	na 1 gospodarstwo	łącznie	na 1 gospodarstwo	łącznie	na 1 gospodarstwo
		3	4	5	6	7	8
1	2						
Borzycuchom	191	870243,31	4556,25	1563990,00	8188,43	2434233,31	12744,68
	2	155817,94	77908,97	108805,28	54402,64	264623,22	132311,61
	193	1026061,25	5316,38	1672795,28	8667,33	2698856,53	13983,71
Bytów	605	2526773,77	4176,49	4067430,74	6723,03	6594204,51	10899,51
	8	304374,65	38046,83	185233,24	26461,89	489607,89	54400,88
	613	2831148,42	4610,99	4252663,98	6926,16	7083812,40	11537,15
Czarna	387	2442230,12	6310,67	3862447,31	9980,48	6304677,43	16291,16
Dąbrówka	6	71441,73	11906,96	137607,13	22934,52	209048,86	34841,48
	393	2513671,85	6396,11	4000054,44	10178,26	6513726,29	16574,37
Kolezygłowy	222	1182500,51	5326,58	2998940,19	13508,74	4181440,70	18835,32
	1	5089,65	5089,65	11235,00	11235,00	16324,65	16324,65
	223	1341179,71	6014,22	3010175,19	13498,54	4351345,90	19512,76

1	2	3	4	5	6	7	8
Lipnica	a	3012660,60	4663,56	4221226,67	6534,41	7233887,27	11197,97
	b	17542,33	4385,58	12640,32	3160,08	30182,65	7545,66
	c	3030202,93	4661,85	4233866,99	6513,64	7264069,92	11175,49
Miastko	a	2601148,46	4963,04	4501407,13	8623,39	7102555,59	13606,43
	b	686868,64	49062,05	847235,40	60516,81	1534104,04	109578,86
	c	3288017,10	6134,36	5348642,53	9978,81	8636659,63	16113,17
Parchowo	a	1338701,37	4144,59	2128273,35	6589,08	3466974,72	10733,67
	b	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
	c	1338701,37	4144,59	2128273,35	6589,08	3466974,72	10733,67
Studzienice	a	849433,89	3524,62	1232233,78	5113,00	2081667,67	8637,63
	b	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
	c	849433,89	3524,62	1232233,78	5113,00	2081667,67	8637,63
Trzebielino	a	666512,87	4829,80	978672,66	7091,83	1645185,53	11921,63
	b	601976,66	150494,17	888256,35	222064,09	1490233,01	372558,25
	c	1268489,53	8933,02	1866929,01	13147,39	3135418,54	22080,41
Tuchomie	a	1538446,92	4578,71	3099470,04	9224,61	4637916,96	13803,32
	b	3824,03	3824,03	2975,28	2975,28	6799,31	6799,31
	c	1542270,95	4576,47	3102445,32	9206,07	4644716,27	13782,54

a – gospodarstwa indywidualne

b – osoby prawne

c – ogółem

Źródło: jak pod ryc. 1

aspektów rozwoju wsi. Idea ta zakłada odejście od rolnictwa jako dominującego sektora w rozwoju gospodarczym obszarów wiejskich i uzupełnienia go innymi formami działalności celem poprawy atrakcyjności wsi jako miejsca do zamieszkania i pracy (Bajek i in. 2007).

Beneficjenci gospodarstw indywidualnych w powiecie bytowskim z tytułu płatności na rozwój obszarów wiejskich otrzymali w badanym okresie łącznie 28,6 mln zł, z czego przeciętnie na gospodarstwo przypadła niespełna 8 tys. zł. Największe dopłaty skierowano do gmin Miastko i Bytów (tab. 2). W przeliczeniu na gospodarstwo najwyższe płatności otrzymali beneficjenci w gminie Kołczygłowy (13,5 tys. zł), a najniższe w gminie Studzienice – 5,1 tys. zł (ryc. 2). Znaczne różnice w poziomie płatności z tytułu rozwoju obszarów wiejskich wynikają przede wszystkim ze zróżnicowania warunków środowiskowych w poszczególnych gminach powiatu (np. niska przydatność rolnicza gleb, dopłaty ONW), uzyskanych płatności rolno-środowiskowych czy poziomu realizacji rent strukturalnych.

W przypadku osób prawnych najwięcej środków na rozwój obszarów wiejskich na badanym terenie pozyskały trzy gospodarstwa, których siedziby znajdują się w miejscowości Suchorze (gmina Trzebielino): Gospodarstwo Rolne Ferma Suchorze (ponad 322 tys. zł), „Rolpartnerzy” Sp. z o.o. (ponad 430 tys. zł) i „Agropartner” Sp. z o.o. (około 109 tys. zł). Udział wymienionych gospodarstw w pozyskiwaniu unijnych funduszy wpłynął także na fakt, iż gminę Trzebielino cechuje najwyższa kwota płatności przypadająca w tej grupie na jednego beneficjenta – 222 tys. zł. Wysokie płatności wśród gospodarstw funkcjonujących w formie spółek z ograniczoną odpowiedzialnością były także w gminie Miastko, czego przykładem są gospodarstwa „HIGHLAND” w Wołczy Wielkiej (około 204 tys. zł) i „HIKORA” w Słosinku (ponad 54 tys. zł). W badanym okresie, w skali całego powiatu, osoby prawne na rozwój obszarów wiejskich pozyskały łącznie kwotę ponad 2 mln zł, co stanowi średnio 56,2 tys. zł w przeliczeniu na gospodarstwo.

Warto zwrócić uwagę, że na obszarze powiatu bytowskiego wśród podmiotów osób prawnych korzystających z tego świadczenia istotny jest udział grup producentów rolnych. Do najważniejszych należą wymieniane już wcześniej spółki „Rolpartnerzy” i „Agropartner”, a także Zrzeszenie Producentów Trzody Chlewniej w Bytowie (ponad 83,5 tys. zł) i Grupa Producentów Rolnych Centrala Nasienna w Miastku (ponad 42 tys. zł). Nie ma wątpliwości, że grupy producenckie są przyszłościową formą organizacyjną polskiego rolnictwa, reprezentującą interesy młodego pokolenia producentów w dziedzinie przetwórstwa, marketingu i zbytu.

Na badanym terenie stosunkowo niewielki jest udział dopłat na rzecz własności kościelnej, gdyż korzystały z nich zaledwie trzy parafie rzymskokatolickie, położone w gminach Czarna Dąbrówka (2) i Kołczygłowy (1). Ogólne dopłaty kościelne wynosiły ponad 31 tys. zł, przy czym prawie 70% z przyznanej kwoty beneficjenci otrzymali w ramach dopłat PROW, zaś pozostałą część stanowiły dopłaty bezpośrednie.

Wśród beneficjentów WPR niewielkie znaczenie miały także organizacje pozarządowe, fundacje i stowarzyszenia. W tej grupie wyróżniała się jedynie Lokalna Grupa Działania „Wrzeciono”, obejmująca swym zasięgiem gminy Miastko i Trzebielino. W badanym okresie uzyskała dopłaty na rozwój obszarów wiejskich wynoszące łącznie ponad 24,5 tys. zł.

Podsumowanie

Współczesny rozwój społeczno-ekonomiczny obszarów wiejskich w Polsce w dużym stopniu uwarunkowany jest możliwością absorpcji środków finansowych Unii Europejskiej. Oprócz aktywności podmiotów lokalnych, efekty prorozwojowe tych funduszy zależą od przyjętych kierunków polityki regionalnej (Silski 2000).

Niekorzystny stosunek cen dóbr i usług oferowanych rolnictwu w porównaniu z cenami uzyskiwanymi w innych sektorach gospodarki powoduje, że rozwój wsi i rolnictwa w dużej mierze zależy od wysokości transferów z budżetu krajowego i unijnego. Fundusze WPR można uznać za główny czynnik modernizacji rolnictwa na badanym terenie. Skala tego oddziaływania zależna jest od zróżnicowania ogólnego poziomu absorpcji tych środków w przeliczeniu na gospodarstwo rolne, a także na hektar użytków rolnych.

Płatności napływające do gospodarstw powiatu bytowskiego z tytułu realizacji programu WPR wykazują duże zróżnicowanie przestrzenne zarówno z punktu widzenia ich wielkości (poziom wsparcia), jak i struktury (kierunki wsparcia). Wpływ na rzeczywisty dopływ środków unijnych ma lokalizacja gospodarstwa (np. uwarunkowania środowiskowe, gospodarcze), a także sytuacja demograficzna i społeczna – rzutująca na postawy rolników wobec wymogów WPR (Kluba 2010).

Fundusze unijne przyczyniają się do rozwoju rolnictwa pod warunkiem, że przeznaczone zostaną na cele inwestycyjne, a nie konsumpcyjne. Należy także zwrócić uwagę, iż WPR premiuje gospodarstwa duże i wielkoobszarowe.

Wobec dużej rangi płatności obszarowych trudno obecnie stwierdzić, jaki kształt będzie miała WPR po 2013 roku. Biorąc jednak pod uwagę dotychczasowe doświadczenia oraz uwzględniając oceny efektywności jej wdrażania, wnioskować można, iż jednym z głównych instrumentów WPR, odpowiedzialnym za wsparcie i stabilizację dochodów rolniczych, powinny pozostać płatności bezpośrednie. Rozważając przyszłość rozwoju badanych obszarów wiejskich, należy także wziąć pod uwagę zmieniającą się Politykę Spójności, która obok instrumentów II filaru WPR stanowi istotne źródło zmian na obszarach wiejskich. Kompleksowe wsparcie, jakie oferuje polityka obszarów wiejskich, jest niezmiernie istotnym elementem wsparcia publicznego, które powinno być kontynuowane w celu osiągnięcia trwałego rozwoju, umożliwiającego utrzymanie żywotności obszarów wiejskich, przyczyniając się jednocześnie do wzrostu konkurencyjności sektora rolnego.

Literatura

- Bajek P., Chmielewska-Gill W., Giejbowicz E., Jaworowska A., Poślednik A., Wołek T., 2007, *WPR. Nowoczesna polityka rozwoju rolnictwa i obszarów wiejskich*, Warszawa
- Brzezik R., Ciepielewska M., Kowalski A., Rowiński J., Smoleński Z., Urban R., Wigier M., 1997, *Stowarzyszenie Polski z Unią Europejską. Niezbędne procesy dostosowawcze polskiej gospodarki żywnościowej*, Warszawa
- Czapiewska G., 2010, *Agritourism and its influence on the transformation in agriculture and rural areas (by the example of Bytów district)*, Baltic Coastal Zone, 14, s. 75-86
- Głębocki B., Rudnicki R., Hoffmann R., 2010, *Poziom absorpcji oraz kierunki rozdyspono-*

- wania funduszy wspólnej polityki rolnej pozyskanych przez gospodarstwa rolne w Polsce w 2008 r. W: *Rola środków Unii Europejskiej w rozwoju obszarów wiejskich*, red. E. Kacprzak, A. Kołodziejczak, *Studia Obszarów Wiejskich*, XXIV, Warszawa, s. 11-42
- Golik D., 2006, *Kierunki restrukturyzacji obszarów wiejskich w Polsce*, *Zeszyty Naukowe Akademii Ekonomicznej w Krakowie*, 709
- Kluba M., 2010, *Kierunki i poziom wsparcia rolnictwa indywidualnego środkami unijnymi w województwie kujawsko-pomorskim*. W: *Fundusze Unii Europejskiej jako czynnik modernizacji rolnictwa polskiego*, red. R. Rudnicki, Poznań, s. 91-101
- Marcysiak A., 2009, *Czynniki różnicujące poziom wsparcia gospodarstw środkami UE*, *Roczniki Naukowe Stowarzyszenia Ekonomistów Rolnictwa i Agrobiznesu*, 9, 2, s. 153-158
- Program Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2007-2013*, 2007, Warszawa
- Rudnicki R., 2005, *Gospodarstwa rolne spółek prawa handlowego jako nowy element struktury agrarnej w Polsce*. W: *Struktura przestrzenna rolnictwa Polski u progu XXI wieku*, red. B. Głębocki, Poznań, s. 101-132
- Silski Z., 2000, *Elementy ekonomiki i polityki regionalnej*, Koszalin
- Sobków C., 2004, *Wspieranie rozwoju obszarów wiejskich przez Unię Europejską*. W: *Możliwości absorpcji instrumentów pomocowych Unii Europejskiej przez samorządy lokalne i podmioty gospodarcze województwa kujawsko-pomorskiego*, red. M. Stefański, Włocławek, s. 37-52
- Zawalińska K., 2008, *Fundusze unijne: skuteczność i efektywność wspierania rozwoju obszarów wiejskich w Polsce. Dylematy i kierunki przemian*. W: *Polska wieś i rolnictwo w Unii Europejskiej*, red. M. Drygas, A. Rosner, Warszawa, s. 59-91
- Zegar J., 2008, *Dochody w rolnictwie w okresie transformacji i integracji europejskiej*, Warszawa, s. 99-105

Summary

The article presents the volume, the level and structure of European Union aid measures for the implementation of the Common Agricultural Policy by the example of Bytów District. The main causes of variation indicated spatial direct payments and payments for rural development in holdings. The spatial analysis rests on the level of the funds obtained, with the beneficiaries divided into natural persons (individual farmers) and artificial persons (including commercial companies, churches, groups of agricultural producers and the remaining legal entities).